

Ζὰκ Τουρνιέ

Η ΖΑΝ ΚΑΙ Η ΚΑΡΕΚΛΑ ΤΗΣ*

ΑΠΟΜΕΝΟΥΝ ΜΟΝΟ ΣΑΡΔΕΛΕΣ πού τὶς τρώει μέσ' ἀπὸ τὸ κονσερβοκούτι τους, βουτώντας μέσα τὰ δάχτυλά της, καὶ τὸ λάδι κυλάει στὸ φόρεμά της, ἀλλὰ οὔτε πού τὸ προσέχει κἀν. Ἀκίνητη στὴν καρέκλα της, καρτερεῖ ἓνα του νεῦμα. Καθὼς ὅμως ἐκεῖνος ἔχει χάσει τὴ φωνή του, μιλάει μόνο μὲ νοήματα. Ὅταν τῆς δείχνει τὸ μπουκάλι μὲ τὸ κρασί, τοῦ τὸ προσφέρει κι ὕστερα παρακολουθεῖ τὸ πρόσωπό του, ἐλπίζοντας πὼς θὰ ξαναβρεῖ μὲ τὸ κρασί τὸ χρῶμα του. Τὸ πρόσωπό του εἶναι μπλάβο ἀπ' τὸ κρῦο, ὅμως ἐκείνη δὲν ἔχει τίποτα γιὰ ν' ἀνάψει φωτιά. Τότε, ὑποβαστάζοντας τὴν κοιλιὰ της μὲ τὰ δυὸ της χέρια, πάει καὶ ξαπλώνει σφιχτὰ στὸ πλάι του καὶ προσπαθεῖ νὰ τὸν ζεστάνει. Ἐκεῖνος πιάνεται ἀπ' τοὺς καρπούς της καὶ ψιθυρίζει μὲ ἄχρωμη φωνή:

– Μὴ φύγεις.

Ἐκείνη χαμογελάει. Δὲν φεύγει ποτέ, αὐτὸς τὸ ξέρει. Εἶναι ἀπὸ τὶς γυναῖκες ἐκεῖνες πού προσμένουν καθισμένες στὴν καρέκλα τους καὶ πού ἀρκοῦνται ν' ἀδειάζουν τὴ λεκανίτσα ἢ ν' ἀλλάζουν σεντόνια ἅμα αὐτὸς ἐπιστρέφει τὰ ξημερώματα στοῦπι στὸ μεθύσι, χωρὶς νὰ ἔχει καταφέρει νὰ κάνει ἐμετὸ στοὺς σκουπιδοντενεκέδες τῆς αὐλῆς. Ἐκείνη ἔτσι ἔκανε πάντοτε, χωρὶς νὰ ξεστομίζει λέξη καὶ χωρὶς οὔτε ἓνα βλέμμα μομφῆς, μόνο ἴσα ἴσα μὲ ὅ,τι ἀκριβῶς ἀπαιτεῖται ἀπὸ κινήσεις, κατανόηση καὶ τρυφερότητα.

Δὲν τὸν ἄφησε μόνο του παρὰ γιὰ μιὰ στιγμή, ὅταν ἐκεῖνος ἄρχισε νὰ παραληρεῖ. Σύρθηκε ἴσαμε τὸ καφεῖ Λὰ Ροτόντ γιὰ νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν μπάρμαν νὰ καλέσῃ ἓναν γιατρὸ πού τελικὰ ἦρθε στὸ ἀτελιέ. «Εἶναι νεφρίτιδα» εἶπε, γράφοντας μιὰ συνταγή. Μὲ τί χρήματα ὅμως ν' ἀγοραστοῦν τὰ φάρμακα; Τοῦ ἔφτιαξε μιὰ κούπα μ' ἓνα ἀφέψημα. Ἐκεῖνος προτίμησε νὰ πιεῖ κρασί. Τοῦ ἔδωσε τὴν μπουκάλα κι ἔπειτα κάθισε ἀνάμεσα στὸ κρεβάτι καὶ τὸ παράθυρο κι ἄνοιξε μιὰ κονσέρβα σαρδέλες.

Ἐξί μέρες πέρασαν ἔτσι – ἀπὸ τὴν Τετάρτη, ὅποτε ἐκεῖνος ἄρχισε νὰ παραληρεῖ, ὡς τὴ Δευτέρα τὸ βράδυ πού ξάπλωσε στὸ πλάι του, κολλώντας σφιχτὰ πάνω του. Ἐξί μέρες δίχως φίλους, δίχως συγγενεῖς, δίχως γείτονες. Ξαφνικά, τὴν Τρίτη τὸ πρωί, κάποιος σπρώχνει τὴν πόρτα καὶ τοὺς ἀνακαλύπτει, καὶ καλεῖ ἓνα ἀσθενοφόρο. Δύο τραυματιοφορεῖς τῆς ἀρπάζουν τὸν ἐτοιμοθάνατό της καὶ τὸν παίρνουν μαζί τους. Ἐκείνη ἀκούει: «Νοσοκομεῖο Λὰ Σαριτέ, ὁδὸς Ζακόμπ». Παραμένει πλαγιασμένη, μὲ τὰ χέρια της πάνω στὴν κοιλιὰ της. Ξαφνικά ὑπάρχει κόσμος γύρω της. Τὴν ἀγγίζουν, τῆς μιλάνε, τὴν ὑποχρεώνουν νὰ φάει. Ἀφήνεται χωρὶς ἀντίσταση. Ὀλόκληρη εἶναι ἓνα βάρος σιωπῆς, καὶ τὸ παιδί τὸ νιώθει αὐτὸ καὶ δὲν τολμάει νὰ σαλέψῃ. Τὴν Παρασκευὴ καταφέρνει νὰ καθίσει καὶ λέει στὶς γυναῖκες πού βρίσκονται ἐκεῖ, τὴ Λυονιὰ, τὴ Χανκὰ καὶ τὴ Ζερμαίν:

– Πάω στὸ νοσοκομεῖο.

Μιὰ ἀπ' αὐτὲς τὴν ὁδηγεῖ ἐκεῖ. Μπαίνει στὸ θάλαμο, σέρνεται ὡς τὸ κρεβάτι καὶ πιάνεται ἀπὸ τὰ κάγκελα, σκύβοντας πρὸς τὸ πρόσωπό του πού δὲν τὸ ἀναγνωρίζει πιά, τόσο γκριζο κι ἄσπρο πού δὲν ξεχωρίζει ἀπὸ τὸ μαξιλάρι. Ποῦ εἶναι τὰ ὠραῖα του κατὰμαυρα μαλλιά σὰν χαίτη, θαρρεῖς, σκύλου καὶ λύκου; Θὰ ἤθελε ν' ἄνοιγε τὰ μάτια του, νὰ ἤξερε ὅτι αὐτὴ βρίσκεται ἐκεῖ, ὅμως ἐκείνη πού τὴ συνοδεύει τῆς ψιθυρίζει:

– Ἐχει πέσει σὲ κῶμα.

Καὶ μόλις πού προλαβαίνει νὰ τὴ συγκρατήσῃ προτοῦ νὰ λιποθυμήσῃ. Ἀπὸ τὴ στιγμή ἐκείνη, ἢ παρουσία της ἐνοχλεῖ. Δὲν γίνεται νὰ τὴν ξαναπᾶνε στὸ ἀτελιέ ὅπου θὰ πρέπει νὰ ξαγρυπνοῦν δίπλα της μέσα στὸ κρῦο. Τότε πού; Μήπως στὴν κλινικὴ Ταρνιέ, ὅπου ἔχει κλείσει θέση γιὰ νὰ γεννήσῃ; Στὴν κλινικὴ Ταρνιέ ἀρνοῦνται νὰ τὴ δεχτοῦν, ἀφοῦ τὸ παιδί δὲν ἔχει ἀκόμα κατέβει. Μήπως στοὺς γονεῖς της πού δὲν μένουν καὶ πολὺ μακριὰ ἀπὸ ἐκεῖ, στὴν ὁδὸ Ἀμυό; Ἡ ἀμαρτωλὴ αὐτὴ δὲν εἶναι πιά κόρη τους ἀφότου γκαστρώθηκε

ἀπὸ ἓναν ἀλκοολικὸ Ἴταλιάνο ποὺ ζωγραφίζει ἄσεμνα γυμνὰ καὶ προκαλεῖ ἀστυνομικὲς ἐφόδους στὶς γκαλερί ὅπου ἐκθέτει. Τελικὰ βρίσκουν ἓνα ξενοδοχεῖο, στὴν ὁδὸ Σέν, ὅπου τὴν ἐμπιστεύονται στὸν θυρωρὸ μὲ τὸ αἶσθημα πὼς ἐκπλήρωσαν τὸ καθήκον τους. Ἐκείνη ἔχει ἓνα ξυράφι μὲς στὴν τσάντα της, ἀλλὰ κανεὶς δὲν τὸ γνωρίζει.

Ἄνοίγει τὰ μάτια της μὲς στὸ σκοτάδι. Ἐκεῖνος βρίσκεται στὰ πόδια τοῦ κρεβατιοῦ, χαμογελάει μὲ τὴν ἄκρη τοῦ ματιοῦ, ἀγγίζει τὸ μπόρ τοῦ καπέλου του, κι ἐκείνης τῆς μυρίζουν οἱ πορτοκαλιές. Πίσω της, ἡ ἀνταύγεια στὸν καθρέφτη τῆς ντουλάπας εἶναι ἀπὸ τὴ θάλασσα. Τὸ τράμ τῆς Κάνης ἀπομακρύνεται τριζοντας. Μόλις ἔχει κατέβει ἀπ' τὸ τράμ καὶ περιμένει καθισμένη στὸν ἥλιο. Ἐκεῖνος κρύφτηκε στὰ πεῦκα γιὰ τὴν περίπτωσή ποὺ θὰ τὴ συνόδευε ὁ Κέρβερους. Ὅμως ὄχι, τοῦ κάνει νόημα πὼς εἶναι μόνη της. Ἔτσι, τὸ παιχνίδι μπορεῖ νὰ ξαναρχισεῖ. Ἐκεῖνος τὴν πλησιάζει μὲ ἀργὰ βήματα, κάνει ὅτι δὲν τὴν ἀναγνωρίζει καὶ τὴ χαιρετάει μὲ σοβαρότητα, ὅπως τὴ νύχτα ἐκείνη τοῦ καρναβαλιοῦ ποὺ πρωτοσυναντήθηκαν.

– Ντέντο...

Τοῦ ἀπλώνει τὰ χέρια της· θὰ ἤθελε νὰ τοῦ πιάσει τοὺς καρπούς, νὰ ἱκετέψει μὲ τὴ σειρά της:

– Ἄχ Ντέντο, μὴ φεύγεις ἀκόμη!

Κρύβει τὸ κεφάλι της κάτω ἀπ' τὰ σκεπάσματα, καὶ ἡ μνήμη της ξαναβρίσκει τὰ βότσαλα, τὸν ἥλιο τῶν ἔρημων ἀκρογιαλιῶν, τὸν ἀρυτιδωτὸ οὐρανό. Τὸ τελευταῖο καλοκαίρι τοῦ πολέμου. Γιὰ ν' ἀποφύγουν τοὺς βομβαρδισμοὺς τοῦ Παρισιοῦ εἶχαν καταφύγει στὴ Νίκαια, ὅπου τοὺς φιλοξένησε ὁ φίλος τους Ζμπορόβσκι. Ἔλεγαν πὼς ἡ ζέστη θὰ γιάτρευε τὰ πνευμόνια του, θὰ τὸν ἐμπόδιζε νὰ πίνει καὶ θὰ τοῦ ξανάδινε τὴν ὄρεξη νὰ ζωγραφίσει. Ἐκείνη εἶχε ἤδη βαρύνει, ἔγκυος στὴ Ζάν, τὴν πρώτη τους κόρη. Περπατοῦσαν στὴν ἀκρογιαλιά, χανόντουσαν μὲς στὴν παλιὰ πόλη. Ἀκουμποῦσε πάνω του, κι ἐκεῖνος τὴ φώναζε: ντόννα ἄντζελο, γυναίκα-ἄγγελέ μου.

Μὰ ἡ γυναίκα-ἄγγελος ἔχει μιὰ μητέρα ποὺ τῆς γράφει: «Εἶναι καθήκον μιᾶς μητέρας, ὅποια κι ἂν εἶναι τὰ παραστρατήματα τῆς κόρης της, νὰ τῆς συμπαρασταθεῖ στὸν τοκετό», καταφτάνει στὴ Νίκαια καὶ τὴν κλειδώνει σ' ἓνα ξενοδοχεῖο. Ὅλος αὐτὸς ὁ θόρυβος ποὺ ξανακούει, αὐτὸ τὸ μάνιασμα, αὐτὰ τὰ ξεφωνητά. Ἐκεῖνος τριγυρίζει τὴ νύχτα κάτω ἀπὸ τὸ παράθυρό της καὶ νιαουρίζει σὰν λυσσασμένος· κι ὁ Κέρβερους γαβγίζει πίσω ἀπ' τὶς γριλίες, ἀπειλεῖ νὰ φωνάξει τὴν ἀστυνομία καὶ νὰ τὸν ρίξει στὴ φυλακὴ «ὡς αἰσχρὸ διαφθορέα», ἀφοῦ δὲν ἔχουν παντρευτεῖ. Τελικὰ ἐκεῖνος ἐξαφανίζεται. Ὅμως θὰ ξανάρθει, ἡ Ζάν τὸ ξέρει. Πάντοτε ξανάρχεται. Ἡ Ζάν τὸ ἔχει συνηθίσει. Λίγο ἀργότερα, τῆς διαμνηθεῖ ὅτι βρίσκεται στὴν Κάνη, σ' ἓνα πανδοχεῖο, κι ὅτι ξαναρχίζει νὰ ζωγραφίζει. Τότε, ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ, τὴν ὥρα τοῦ μεσημεριανοῦ ὕπνου τοῦ Κέρβερου, τὸ σκάει γιὰ νὰ τὸν συναντήσῃ. Ἐκεῖνος τὴν περιμένει μέσα στὰ πεῦκα, κοντὰ στὴ στάση τοῦ τράμ. Πηγαίνουν ὡς τὴν ἀμμουδιὰ καὶ ξαπλώνουν στὸν ἥλιο. Ἐκεῖνος φιθυρίζει:

– Ἰτάλια, κάρα Ἰτάλια...

Τόσο κοντινὴ. Τὴ διακρίνεις τὶς μέρες ποὺ διαλύεται ἡ καταχνιὰ τῆς ζέστης.

– Μετὰ τὸν πόλεμο θὰ πάμε στὸ Λιβόρνο, σ' τὸ ὑπόσχομαι. Θὰ δεῖς τὸ σπίτι μου. Θὰ δεῖς τὴ μάνα μου στὸ κατώφλι. Δὲν γαβγίζει ὅπως ἡ δικιά σου μάνα. Ἀπεναντίας θὰ σοῦ ἀνοίξει τὴν ἀγκαλιά της. Θὰ σ' εὐχαριστήσῃ ποὺ μ' ἀγαπᾶς. Ὑστερα θὰ κατέβουμε κι οἱ τρεῖς μας πέρα ἀπὸ τὴ Ρώμη, ὡς τὸ χωριὸ Μοντιλιάνι, ἀπ' ὅπου τὸ σόι μου ἔχει πάρει τ' ὄνομά του. Μιὰ ἐβραϊκὴ οἰκογένεια σεφαραδιτῶν, ἐγκατεστημένων ἐκεῖ πάνω ἀπὸ ἓναν αἰῶνα· κάποιοι ἀπ' αὐτοὺς ἦταν, φαντάσου, τραπεζῖτες τοῦ πάπα...

Δανεῖζοντάς του ἔτσι τὴ φωνὴ της, βοηθώντας τον νὰ μιλήσῃ μὲς στὸ σκοτάδι, θὰ ἤθελε νὰ παραταθεῖ τὸ λίγο ποὺ τὸν κρατᾶει ἀκόμη στὴ ζωὴ. Τὸν ἀκούει γι' ἀρκετὴν ὥρα κι ὕστερα γλιστράει τὸ χέρι της κάτω ἀπ' τὸ μαξιλάρι, ἀγγίζει τὸ ξυράφι κι ἀποκοιμίζεται.

Εὐπνᾶει ἀπότομα.

– Ἄνοιξε! φωνάζει κάποιος πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα.

Σηκώνεται κι ἀντικρίζει τὸν πατέρα της.

– Ντύσου ένόσω θά τακτοποιώ τὸ λογαριασμὸ τοῦ δωματίου. Φεύγουμε.

Μπαίνει ἀμέσως στὸ νόημα, γυρεύει ψηλαφητὰ τὰ παπούτσια της καὶ ντύνεται τόσο γρήγορα πὸν ξεχνάει τὸ ξυράφι. Τὸ παιδὶ τοῦ ὀρόφου θά τὸ βρεῖ ἀργότερα στρώνοντας τὸ κρεβάτι. Περιμένοντάς την, ὁ κ. Ἐμπυτέρν ἀνασαίνει μὲ ἀνακούφιση. Ὁ ἐφιάλτης του τελειώνει. Ὅταν ἡ Ζερμαῖν καὶ ἡ Λυννιὰ χτύπησαν τὸ κουδούνι στὸ σπίτι του γιὰ νὰ τοῦ ἀνακοινώσουν ὅτι ὁ κολασμένος ἐκεῖνος ζωγράφος εἶχε πεθάνει, ὅτι ἔπρεπε νὰ τὸ ἀνακοινώσουν στὴ Ζὰν κι ὅτι ἐκεῖνες δὲν εἶχαν τὸ κουράγιο νὰ τὸ κάνουν, αὐτὸς ζήτησε ἀπλῶς τὴ διεύθυνση τοῦ ξενοδοχείου. Εἶχε ἤδη πάρει τὶς πληροφορίες του γιὰ τὶς διαδικασίες ἐγκατάλειψης τέκνου. Ἀρκεῖ νὰ συμπληρωθοῦν κάποια ἔντυπα, νὰ μποῦν κάποιες ὑπογραφές καὶ νὰ γίνῃ μιὰ διακριτικὴ ἀνάκριση, καὶ ἡ φυσικὴ μητέρα ξεγράφεται διὰ παντός, χωρὶς καμιά δυνατότητα ἀναίρεσης. Θὰ μποροῦν μάλιστα, μέσα στὴν ὄλη ἀναταραχὴ, ν' ἀπαλλαγοῦν κι ἀπ' τὰ δυὸ παιδιὰ συγχρόνως – ἀπὸ τὴ μικρὴ Ζὰν, πὸν εἶναι μόλις ἑνὸς ἔτους, κι ἀπ' τὸ παιδὶ πὸν πρόκειται νὰ γεννηθεῖ. Θ' ἀπαιτηθεῖ χρόνος πολὺς, τὸ ξέρει ἐκεῖνος, ἀλλὰ ἡ δαιμονισμένη θὰ ἐξορκιστεῖ τελικὰ. Ὅταν τὸν ξαναταμώνει, ἐκεῖνος τῆς σφίγγει τὸ μπράτσο χωρὶς νὰ πεῖ κουβέντα καὶ τὴν ὀδηγεῖ στὴν κλινικὴ. Μπαίνοντας στὸ θάλαμο, ἐκεῖνη βλέπει τὸ παραβάν. Θὰ ἠθελε νὰ τρέξει, ἀλλὰ τῆς λείπει ἡ δύναμη. Σέρνεται ὡς τὸ κρεβάτι. Τὸ πρόσωπό του εἶναι καλυμμένο μ' ἕνα σεντόνι. Ἡ Ζὰν μπήγει μιὰ κραυγὴ, μιὰ μοναδική, πολὺ ὀξεία καὶ πολὺ κοφτὴ στριγγιὰ, καὶ λιγοθυμáει.

Ὅταν συνέρχεται, προτοῦ ἀκόμα ν' ἀνοίξει τὰ μάτια της, ἀναγνωρίζει τὸ παιδικὸ της δωμάτιο, τὴν ἔχουν κλείσει στὴν ὁδὸ Ἄμυό. Διακρίνει κάποιον, μὲ σταυρωμένα τὰ μπράτσα, μπρὸς ἀπ' τὴν πόρτα: τὸν ἀδελφὸ της. Θυμάται τὸ ξυράφι της, ἀλλὰ πολὺ ἀργὰ πιά, ἀφοῦ τὸ ξέχασε στὸ ξενοδοχεῖο. Στρέφεται πρὸς τὸ παράθυρο κι ἀκούει τὴ λέξη: «Πήδα».

Ἀπὸ τὴ στιγμή αὐτὴ εἶναι ἔτοιμη. Ἀκίνητη, σὰν κοιμισμένη, κρατώντας τὴν κοιλιὰ της μὲ τὰ δυὸ της χέρια γιὰ νὰ μὴν κινεῖται τὸ παιδί, ἀλλὰ ἔχοντας συνείδηση τοῦ παραμικρότερου θορύβου: ἕνα πινητὸ χασμουρητὸ, τὸ παρκὲ πὸν τρίζει, κάποια βήματα στὸ διάδρομο. Ξέρει πὼς ὁ Ἄντρέ εἶναι ὑπάκουο παιδί, πάντοτε ὑποταγμένο σὲς πατρικὲς προσταγές. Ἔχει ἀναλάβει νὰ τὴν ἐπιτηρεῖ. Θὰ τὸ κάνει μέχρι τέλους, ἐκτὸς κι ἂν τὸν προδώσει τὸ σῶμα του. Αὐτὸ ἐλπίζει κι ἐκεῖνη: νὰ τὸν προδώσουν, ἄθελά του, ἡ νιότη καὶ ἡ κούρασή του. Οἱ νυκτερινὲς ὥρες μοιάζουν ἀτελειώτες. Τὶς μετράει, μιὰ πρὸς μιὰ, μὲ τὸ ρολοῖ τῆς γειτονικῆς ἐκκλησίας. Λίγο πρὶν ἀπὸ τὶς πέντε, ὁ Ἄντρέ δίνει τὸ πρῶτο σημάδι ἀδυναμίας καὶ παίρνει μιὰ καρέκλα γιὰ νὰ καθίσει. Ἔχει πάντοτε τὰ μπράτσα του σταυρωμένα, ἀλλὰ τὸ κεφάλι του κλυδωνίζεται πρὸς τὰ πίσω κι ἀκουμπάει στὸ πόμολο τῆς πόρτας. Ἡ Ζὰν περιμένει νὰ κλείσει τὰ μάτια του, πετáει τὸ σεντόνι ἀπὸ πάνω της, ἀνοίγει τὸ παράθυρο καὶ τὸ δρασκελίζει.

Χτίστης, τζαμάς, μπογιατζῆς; Δὲν τὸ μάθαμε ποτέ. Ἐνας ἄντρας πὸν σέρνει ἕνα καρότσι. Μόλις ἔχει στρίψει τὴ γωνία τοῦ δρόμου. Εἶναι ἕνα γεναριάτικο χάραμα, ξερὸ καὶ κρὺο, ἀκόμη σκοτάδι. Κάποιο παράθυρο εἶναι φωτισμένο στὸ πέμπτο πάτωμα ἑνὸς κτιρίου, καὶ κάποιος σκύβει ἔξω, γεγονός πὸν τραβάει τὴν προσοχὴ τοῦ ἀγνώστου. Ἀμέσως βλέπει ἕνα σῶμα πεσμένο στὸ πεζοδρόμιο. Μιὰ γυναίκα πὸν γλίστρησε προφανῶς στὸν πάγο τοῦ δρόμου καὶ δὲν μπορεῖ νὰ σηκωθεῖ. Ὁ ἄγνωστος ἀφήνει τὸ καρότσι του.

– Ἐδῶ εἶμαστε, μαντάμ, ἐδῶ εἶμαστε.

Τὴν ἀρπάζει ἀπὸ τοὺς ὤμους καὶ τὴν τραβάει πρὸς τὸ μέρος του προσεκτικὰ. Τὸ κεφάλι της φεύγει πρὸς τὰ πίσω. Αὐτὸς τότε γονατίζει, βλέπει τὸ ἀκίνητο βλέμμα της καὶ καταλαβαίνει γιατί ἡ γυναίκα ἀφήνεται ἔτσι στὰ χέρια του, σιωπηλά. Δὲν θέλει νὰ ψάξει πὸν πέρα. Ἀπλῶς σκέφτεται: «Δὲν γίνεται νὰ μείνει ἐδῶ». Κοιτάζει τὸ κτίριο: τὸ παράθυρο εἶναι τώρα σκοτεινὸ, ὅμως ἐκεῖνος πὸν εἶχε σκύψει ἔξω ἀπ' αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ ξέρει. Παίρνει τὸ σῶμα στὴν ἀγκαλιά του καὶ μπαίνει στὸ κτίριο. Στὸν πέμπτο ὄροφο χτυπάει τὸ κουδούνι ἐπίμονα. Ἡ πόρτα μισανοίγει τελικὰ.

– Ὅχι, ὄχι, ὄχι ἐδῶ, λέει ὁ κ. Ἐμπυτέρν κουνώντας τὸ κεφάλι.

Καὶ ἡ πόρτα κλείνει μὲ πάταγο. Ὁ ἄγνωστος ἐπιμένει νὰ χτυπάει τὸ κουδούνι ὡρα πολλή. Τὴ φορὰ αὐτὴ προβάλλει ὁ Ἄντρέ τὸ κεφάλι του.

– Στὴν Γκράντ Σωμιέρ, ἀριθμὸς 8, ψιθυρίζει καὶ βροντá κι αὐτὸς μὲ τὴ σειρά του τὴν πόρτα.

Ὁ ἄγνωστος ξανακατεβαίνει στὸ δρόμο, ξαπλώνει τὸ ἀσάλευτο σῶμα στὸ καρότσι του καὶ κατευθύνεται πρὸς τὴ λεωφόρο Μονπαρνάς. Προσπαθεῖ νὰ προχωράει ὅσο γίνεται γρηγορότερα, γιατί τὸν περιμένουν στὴν οἰκοδομὴ, καὶ συγχρόνως ἐπαναλαμβάνει μέσα του: «Δὲν γινόταν νὰ μείνει ἐκεῖ». Στὸν ἀριθμὸ 8 τῆς ὁδοῦ Γκραντ Σωμιέρ, ἡ θυρωρὸς ἀρνεῖται νὰ τοῦ ἀνοίξει.

– Ὅχι, ὄχι, ὄχι ἐδῶ, λέει κουνώντας τὸ κεφάλι της ὅπως ὁ κ. Ἐμπυτέρν. Ἦταν ἔνοικοι πρὶν ἀπὸ πολὺ καιρό. Ἔχουν μετακομίσει.

Ὁ ἄγνωστος ἀπειλεῖ νὰ φωνάξει τὴν ἀστυνομία. Ἡ θυρωρὸς μουρμουρίζει τότε:

– Στὸν τρίτο. Τὸ ἀτελιέ μὲ τὴν ἀνοιχτὴ πόρτα.

Ἐκεῖνος ξαναπαίρνει τὴ Ζὰν στὴν ἀγκαλιά του κι ἀνεβαίνει ὡς τὸ ἀτελιέ. Μπαίνοντας μέσα, σκοντάφτει στὰ ἄδεια μπουκάλια καὶ τὰ παλιὰ κονσερβοκούτια ἀπὸ σαρδέλες. Ἐξακολουθεῖ νὰ μὴν προσπαθεῖ νὰ καταλάβει, κάνει ἀπλῶς αὐτὸ ποῦ πρέπει νὰ κάνει ἔξαπλώνει τὴ Ζὰν στὸ κρεβάτι, τὴ σκεπάζει μ' ἓνα σεντόνι, ἀντιλαμβάνεται πὼς ἔχει τὰ μάτια της ὀρθάνοιχτα, τῆς τὰ κλείνει μὲ τρυφερότητα γιὰ νὰ τὴν κοιμίσει, κατεβαίνει κάτω, ξαναπαίρνει τὸ καρότσι του κι ἐξαφανίζεται.

Ὁ κ. Ἐμπυτέρν, σταθερὸς στὶς ἀρχές του, ἀρνεῖται νὰ τοὺς θάψουν μαζί. Ὁ Μοντιλιάν¹ εἶναι θαμμένος στὸ νεκροταφεῖο Περ-Λασαί². Τὸ σῶμα τῆς κόρης του τὸ στέλνει στὸ νεκροταφεῖο τοῦ Μπανιέ. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Μοντιλιάνι θ' ἀγωνιστεῖ ἐννέα ὀλόκληρα χρόνια γιὰ νὰ μπορέσουν οἱ δύο νεκροὶ νὰ ξανανταμῶσουν στὸν τάφο μὲ τὴν ἰταλικὴ ἐπιγραφή:

*Ζὰν Ἐμπυτέρν
τοῦ Ἀμεντέο Μοντιλιάνι
ἀφοσιωμένη σύντροφος ὡς
τὴν ἔσχατη θυσία*

Ἡ Ζὰν ἐξακολουθεῖ ὡστόσο νὰ ζεῖ στὸ ἀτελιέ, καθισμένη ὅπως τὴ ζωγράφισε ὁ Ἀμεντέο, μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα ἢ τὸ δάχτυλό της στὸν κρόταφο, μὲ τὸν μακρὸ λαιμὸ της, τὸ γυρτὸ κεφάλι της καὶ τὰ νερένια μάτια της. Δεκάξι προσωπογραφίες, μὲ διαφορετικὸ κάθε φορὰ φόρεμα – φορέματα μπλὲ καὶ μαῦρα, βυσσινιά, σφιγμένα ψηλὰ ἀπὸ ζῶνες μὲ ροζ-μὀβ ἀνταύγειες, φορέματα ποῦ τὰ ἔραβε μόνη της, προσμένοντάς τον ἢ ἀναζητοῦσε πάντοτε καινούργια χρώματα γιὰ νὰ τοῦ κεντρίσει τὴ ζωγραφικὴ ματιά. Μιὰ μέρα φοράει ἓνα χοντρό, πορτοκαλὶ πουλόβερ ποῦ τῆς φτάνει ὡς ψηλὰ στὸ λαιμὸ. Μιὰν ἄλλη μέρα βγάζει στὴ φόρα ἓνα πλατύγυρο φάθινο καπέλο γιὰ τὸν ἥλιο ποῦ τὸ φοροῦσε στὴ Νίκαια. Κι ἅμα εἶναι ἔτοιμη νὰ ποζάρει, κάθετα στὴν καρέκλα της.

– Μιὰ καρέκλα; Καὶ τί μ' αὐτό; Δικαίωμά μου εἶναι.

Μιὰ ἤρεμη φωνή. Μόλις ποῦ ἀκούγεται.

– Ὅταν ἐρχόντουσαν οἱ φίλοι του στὸ ἀτελιέ, μὲ κοιτάζαν σὰν νὰ ἤμουν ἓνα ἔπιπλο, μιὰ καρέκλα βαλμένη ἐκεῖ, πλάι στὸν τοῖχο. Ποτέ τους δὲν κατάλαβαν. Μερικὲς γυναῖκες ὄνειρεύονται νὰ εἶναι τὸ πᾶν γιὰ ἓναν ἄντρα: τὸ παλάτι του, τὸ νησί του, ὁ μυστικὸς κήπος του... Ἐγώ, ἀπλῶς καὶ μόνο ἓνα μικρὸ ἔπιπλο. Τέσσερα πόδια, ἀλλὰ στέρεα. Ἐκεῖνος μποροῦσε ν' ἀφθεῖ νὰ πέσει πάνω του, ὅταν ἐπέστρεφε τύφλα στὸ μεθῦσι, νὰ

1. Ὁ ἰταλὸς ζωγράφος καὶ γλύπτης τῆς Σχολῆς τοῦ Παρισιοῦ Ἀμεντέο Μοντιλιάνι (Amedeo Modigliani) γεννήθηκε τὸ 1884 στὸ Λιβόρνο καὶ πέθανε τὸ 1920 στὸ Παρίσι. Γόνος ἐβραϊκῆς οἰκογένειας, σπούδασε στὴ Βενετία καὶ τὴ Φλωρεντία, καὶ τὸ 1906 ἐγκαταστάθηκε στὸ Παρίσι ὅπου καὶ πέθανε μὲ τραγικὸ τρόπο σὲ ἡλικία τριάντα πέντε μόλις ἐτῶν. Ἡ συνάντησή του μὲ τὸν γλύπτη Κωνσταντίν Μπραγκουζί (1876-1957) τὸν ἐπηρέασε ὀπωσδήποτε ἀποφασιστικὰ ὥστε τὴν περίοδο 1910-1913 τὸν ἀπορρόφησε ἡ γλυπτικὴ σχεδὸν ἀπόλυτα. Ἀναγκασμένος ὡστόσο νὰ τὴν ἐγκαταλείψει, ἐπειδὴ ἡ σκόνη ἀπὸ τὰ ὑλικά ἐβλαπτε τοὺς ἤδη ἀσθενικοὺς πνεύμονές του, μετέφερε πολλὰ γλυπτικὰ στοιχεῖα στὶς προσωπογραφίες καὶ τὰ γυμνά ποῦ φιλοτέχνησε, ἰδιαίτερα τὴ χαρακτηριστικὴ ἐπιμήκυνση τῶν κεφαλιῶν, τὴ μακριὰ σηκωμένη ράχη τῆς μύτης καὶ τὸν μακρὸ λαιμὸ. (Σ.τ.Μ.)

2. νεκροταφεῖο τοῦ Περ-Λασαί (cimetière du Père-Lachaise) τὸ μεγαλύτερο καὶ πιὸ ἐνδιαφέρον νεκροταφεῖο τῆς γαλλικῆς πρωτεύουσας, στὸ 20^ο παρισινὸ διοικητικὸ διαμέρισμα. Χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ 1803. Ἐδῶ βρίσκονται ἐνταφιασμένες μερικὲς ἀπὸ τίς ἐνδοξότερες προσωπικότητες τῆς γαλλικῆς ζωῆς, ὅπως λόγου χάριν ὁ Μπαλζάκ, ὁ Ἀλφὸνς Ντωντέ, ὁ Σοπέν, ὁ Ροσίνι, ὁ Μπιζέ, ὁ Ἐντουάρ Λαλό, ὁ Ντελακρουά, ὁ Ντέ Μυσέ, ἡ Κολέτ, ὁ Μπωμαρσαί, ὁ Νταβίντ, ὁ Γκαί-Λυσάκ, ἡ Σάρα Μπερνάρ ὡς καὶ ἡ Πιάφ. (Σ.τ.Μ.)

σωριαστεί πάνω του με όλο του τὸ βάρος· βαστούσα ἐγώ.

Σκύβει.

– Μὴν ἐντυπωσιάζεστε ἀπὸ τὸ «ἀφοσιωμένη σύντροφος» ποὺ ἔγραψαν. Σύντροφος, ναί, ἀλλὰ οὔτε ἀφοσιωμένη, οὔτε πιστή· ἀκόμα λιγότερο ἀθώα. Ἦξερα τὰ πάντα γιὰ τὶς ἄλλες γυναῖκες καὶ γιὰ τὰ παιδιά ποὺ σκάρωνε καὶ μ' αὐτές. Στὴν Κὰν πλάγιαζε μὲ τὴν πατρὸνα τοῦ πανδοχείου. Ἦε καί; Κι αὐτὴ τοῦ πόζαρε. Τοῦτο σήμαινε πῶς ἐκεῖνος πῆγαινε καλύτερα. Ἦξερα τί θυσίαζε, ὅταν ἐξαφανιζόταν τὸ βράδυ κι ἐπέστρεφε τὰ χαράματα, συχνὰ ἀνάμεσα σὲ δύο χωροφύλακες. Δὲν ἐννοῶ μόνο τὰ λεφτά, ἀλλὰ τὴ σταθερότητα τοῦ χεριοῦ, τὴ ζωηρότητα τοῦ βλέμματος. Πῶς νὰ τὸν ἐμποδίσεις; Τὸν περιμένα στὴν καρέκλα μου, κοιτάζοντας τὴν αὐλή. Ἰπῆρχαν μπάζα γύρω ἀπὸ τοὺς σκουπιδοντενεκέδες, παλιὰ καφάσια, ἄδεια χαρτοκιβώτια· καὶ καθὼς ὅλ' αὐτὰ ξεχειλίζανε, εἶχαν στήσει ἕναν μικρὸ φράχτη μὲ μιὰ ἐπιγραφή, δυὸ λέξεις μὲ κεφαλαῖα γράμματα ποὺ τὶς ξαναδιάβαζα κάθε νύχτα.

Χαμογελάει.

– ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΠΑΓΙΔΕΣ.

Γελάει ἀνοιχτόκαρδα.

– Γιὰ τοὺς ποντικούς, φυσικά. Ἀλλὰ καὶ γιὰ μένα. Πιάστηκα κι ἐγὼ στὴν παγίδα, εὐτυχισμένη ποὺ τὸ ἔπαθα, εὐτυχισμένη νὰ τὸν ἀκούω ν' ἀνεβαίνει τὴ σκάλα, νὰ ἐτοιμάζω τὸ κρεβάτι, ν' ἀνοίγω τὸ πανωσέντονο, ἐπιτέλους μόνοι, μὲ τὰ ταξίδια τὰ δικά μας, τὸν ὕπνο γι' ἀνταμοιβή. Τρία χρόνια, τρία σύντομα, ἄχ τόσο σύντομα χρόνια! Τόσο σύντομα καὶ τόσο πλήρη, καὶ πῶς θέλετε μετὰ ἀπ' αὐτὸ νά...

Διστάζει γιὰ λίγο κι ἀνασηκώνεται. Δὲν θὰ ξαναπεῖ κουβέντα πιά. Γιατὶ ὁ πόνος, αὐτὸ ποὺ ὀνομάζουμε πόνος, ὅταν γίνεται ἀνυπόφορος, ποιοὺς σὲ ὑποχρεώνει νὰ τὸν ὑποφέρεις;

* Τίτλος πρωτοτύπου: «Jeanne et sa chaise», *Des persiennes vert perroquet*, ἐκδ. Gallimard/folio, 1998, σσ. 31-43.
Ἡ μετάφραση αὐτὴ πρωτοδημοσιεύτηκε στὸ περιοδικὸ ἡ λέξη, τχ 181, ἰούλιος-σεπτέμβριος 2004, σσ. 512-517.